

Jacek Nalewajko

Zmiany w gospodarce odpadami komunalnymi na szczeblu lokalnym - przykład gminy Szadek

Biuletyn Szadkowski 3, 97-110

2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jacek Nalewajko*

**ZMIANY W GOSPODARCE ODPADAMI KOMUNALNYMI
NA SZCZEBLU LOKALNYM
– PRZYKŁAD GMINY SZADEK****

Zmiany polityczne i społeczno-gospodarcze, dokonujące się w Polsce w ostatnim ćwierćwieczu, znalazły swój wyraz także w stosunku władz różnego szczebla z jednej strony, a obywateli – z drugiej – do problemu stanu i ochrony środowiska. Przechodzenie od gospodarki centralnie sterowanej do rynkowej coraz wyraźniej daje się odczuć również w tej dziedzinie. Konieczność zmiany podejścia do jakości środowiska staje się już nie tylko problemem przyrodniczym, medycznym czy etycznym, ale coraz częściej również ekonomicznym. Urynkowienie polskiej gospodarki, choć jeszcze ciągle pozostawiające wiele do życzenia, a także dążenie Polski do pełnej integracji z Unią Europejską wymuszają zmianę traktowania zasobów środowiska przyrodniczego jako dobra wolnego, które można bez jakichkolwiek ograniczeń wykorzystywać, nie ponosząc przy tym żadnych kosztów. Wśród wielu zagadnień ekologicznych, które stały się w ostatnich latach koniecznymi do jak najszybszego rozwiązania zaliczyć niewątpliwie należy - nierozwiązywalny przez całe dziesięciolecie – problem odpadów komunalnych i przemysłowych. Zadania w tej dziedzinie stanęły także przed władzami samorządowymi miasta i gminy Szadek. Ich prawidłowe rozwiązanie nie zależy jednak tylko od wiedzy, umiejętności i chęci pracowników urzędu, ale również od zrozumienia wagi tego problemu przez mieszkańców. Działania podjęte w ostatnich kilku latach wskazują na przyjęcie właściwego kierunku postępowania z odpadami, choć nowe akty prawne, przyjęte niedawno w naszym

* dr Jacek Nalewajko jest starszym wykładowcą w Katedrze Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej Uniwersytetu Łódzkiego.

** W artykule wykorzystano materiały przygotowane przez Wiesława Głapińskiego, kierownika Zakładu Gospodarki Komunalnej w Szadku.

kraju, uwzględniające dyrektywy Unii Europejskiej, powodują konieczność dalszych zmian w tej dziedzinie. Nowe przepisy nakładają wiele nowych obowiązków tak na władze samorządowe, jak i na mieszkańców – producentów odpadów.

Aktualna sytuacja w zakresie zagospodarowania odpadów w Polsce

Wytwarzanie nadmiernej ilości odpadów jest przede wszystkim następstwem niewłaściwej gospodarki zasobami środowiska. Rocznie powstaje w Polsce ok. 125 mln ton odpadów przemysłowych (w tym 1,5–2 mln ton odpadów niebezpiecznych), z czego – według danych z roku 2000 – aż 20,9% było gromadzonych na stałe lub przejściowo na składowiskach zakładowych i komunalnych¹. W tym samym czasie stwierdzono istnienie ponad 1260 oficjalnych miejsc gromadzenia tego typu odpadów, które zajmują powierzchnię 10245 ha (średniej wielkości polska gmina). Wiele odpadów trafia niestety również na liczne „dzikie” wysypiska, zlokalizowane zwykle w lasach, dolinach cieków i nieczynnych odkrywkach. Łącznie we wszystkich miejscach zgromadzonych jest ponad 2 mld ton odpadów przemysłowych, w tym blisko 400 mln ton stanowią odpady niebezpieczne. Procesy restrukturyzacji polskiego przemysłu, dzięki którym rozpoczęło się ograniczanie produkcji w gałęziach odpadotwórczych, będą w przyszłości sprzyjać zmniejszaniu masy tworzonych odpadów, jak również powodować wykorzystywanie ich w znacznie większym niż dotychczas stopniu jako surowców wtórnych.

Wcale nie mniejszym problemem jest sprawa zagospodarowania odpadów komunalnych. Nowa ustawa o odpadach z roku 2001 definiuje je jako „odpady powstające w gospodarstwach domowych, a także odpady nie zawierające odpadów niebezpiecznych, pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych”². Są one bardzo zróżnicowane pod względem składu, własności fizycznych

¹ Zob. *Ochrona Środowiska 2000.*, GUS, Warszawa 2001.

² Dz.U. z 2001 r., nr 62, poz.628.

i oddziaływania na środowisko przyrodnicze oraz funkcjonowanie człowieka.

Ich cechy zależą głównie od miejsca powstawania (obszary zurbanizowane lub wiejskie), rodzaju budynków i ich wyposażenia (przede wszystkim w urządzenia grzewcze) oraz poziomu zamożności mieszkańców i związanego z tym stylu życia. Niestety ilość wytwarzanych odpadów komunalnych sukcesywnie się zwiększa, o czym świadczy fakt, że jeszcze na początku lat dziewięćdziesiątych w Polsce „produkowano” ich rocznie blisko 40 mln m³, natomiast w dziesięć lat później wartość ta przekroczyła 47 mln m³. Ogromna większość (95% w roku 2000) trafia – najczęściej bez jakiegokolwiek selekcji – na ok. 1000 wysypisk, zajmujących powierzchnię ponad 3300 ha, podczas gdy zaledwie 2,5% odzyskano jako wyselekcjonowane surowce wtórne, a niecałe 2% poddano kompostowaniu³.

Na podstawie badań prowadzonych w ostatnim dziesięcioleciu m.in. przez K. Skalmowskiego, B. Rzeczyckiego czy H. Piotrowską⁴, można stwierdzić, że średnia wartość wskaźnika nagromadzenia objętościowego odpadów komunalnych stałych, wyrażanego w m³ na rok, dla przeciętnego Polaka wynosi 1,35 natomiast wagowo każdy z nas wytwarza średnio ok. 250 kg odpadów rocznie. Dla małych miast, osiedli i terenów słabo zurbanizowanych ten ostatni wskaźnik jest nieco mniejszy (150–200 kg/rok), natomiast dla aglomeracji miejsko-przemysłowych jego wielkość wzrasta do około 300 kg/rok. Prognozy na lata 2005 - 2020 wskazują tendencję rosnącą, przy czym szybciej ma się zwiększać ilość odpadów wytwarzanych przez każdego z mieszkańców dla obszarów słabiej zurbanizowanych (ok. 2–2,5% rocznie) niż w dużych ośrodkach miejskich (1,2–1,8% na rok). Nagromadzenie ich, w dużej mierze,

³ *Ochrona Środowiska ...*

⁴ Zob. K. Skalmowski, *Właściwości technologiczne odpadów miejskich w Polsce. Kierunki zmian i prognoza*, Warszawa 1999; B. Rzeczycki, *Towarowe znamiona odpadów komunalnych stałych*, „Eko-problemy utylizacji odpadów przemysłowych i komunalnych”, 1996, nr 1; H. Piotrowska, *Stan i prognoza stałych odpadów komunalnych – rozważania metodyczne*, „Człowiek i Środowisko 1999”, t. 23, nr 2-3.

będzie jednak zależało od liczby ludności danego obszaru oraz tempa rozwoju gospodarczego poszczególnych regionów (tab.1).

Z punktu widzenia możliwości właściwego zagospodarowania odpadów komunalnych, bardzo istotną ich cechą jest tzw. skład grupowy. Obecnie zawierają one od 35 do 50% substancji organicznych i ok. 50–65% składników mineralnych, wśród których połowę stanowią popioły z małych palenisk. Jak już wspomniano, ogromna większość odpadów trafia bez właściwej selekcji na wysypiska, które w wielu wypadkach stają się poważnym źródłem zagrożeń dla wód powierzchniowych i podziemnych, powietrza atmosferycznego, gleb, szaty roślinnej, a przede wszystkim dla mieszkańców narażonych na ich bezpośrednie, ale także pośrednie oddziaływanie.

Tabela 1. Prognoza wytwarzania odpadów komunalnych w Polsce w latach 2005–2020

Rodzaj odpadów	Jednostka pomiarowa	2005	2010	2020
Odpady z gospodarstw domowych i obiektów infrastruktury: na terenach zurbanizowanych na terenach wiejskich	kg/osoba/rok	340	385	420
		170	215	240
Odpady z gospodarstw domowych i obiektów infrastruktury: na terenach zurbanizowanych na terenach wiejskich	tys.ton/rok	9 520	11 358	13 272
		1 938	2 322	2 184
Odpady wielkorozmiarowe z terenów zurbanizowanych i wsi	tys ton/rok	1 182	1 209	1 221
Odpady komunalnopodobne z obiektów działalności gospodarczej	kg/osobe/rok	102	116	126
	tys.ton/rok	2 856	3 422	3 982
Gruz z remontów i rozbiórki budynków	kg/osobe/rok	100	150	200
	tys.ton/rok	3 940	6 045	8 140

Źródło : H. Piotrowska, *Stan i prognoza stałych odpadów komunalnych – rozważania metodyczne*, „Człowiek i Środowisko” 1999, t. 23, nr 2-3.

Brak segregacji oraz takie cechy polskich odpadów komunalnych, jak: znaczne zróżnicowanie jakościowe „mieszanki odpadowej”, duża zmienność ilościowa zarówno w rytmie wieloletnim, rocznym, jak i sezonowym, duży udział części organicznych, powodujących potencjalne zagrożenia higieniczno-sanitarne, związane z podatnością na zgniwanie i wydzielanie uciążliwych odorów czy wreszcie obecność odpadów niebezpiecznych (np. niewykorzystanych środków piorących, przeterminowanych leków, zużytych baterii), powodują, że koniecznym staje się zdecydowana i jak najszybsza zmiana podejścia do problemu gospodarki odpadami wszystkich szczeblach administracji państwowej i samorządowej.

Gromadzenie i zagospodarowanie odpadów komunalnych w mieście i gminie Szadek

Władze gminy i miasta Szadek, podobnie jak inne samorządy polskie, są zobowiązane do zgodnego z wymogami prawa postępowania w zakresie gospodarki odpadami. Zapisy ustawy z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach⁵ w zakresie odpadów komunalnych oraz późniejsze akty prawne obligują władze samorządowe do tworzenia warunków sprzyjających i wymuszających prace związane m.in. ze zbiórką, transportem, odzyskiem i unieszkodliwianiem odpadów komunalnych. Jednak podjęcie właściwych, efektywnych działań musi być poprzedzone bardzo dobrym rozpoznaniem, co do sposobu, miejsc, charakteru (składu) i ilości powstających odpadów, a także dotychczasowego postępowania z nimi przez mieszkańców miasta i gminy Szadek.

Opierając się na badaniach terenowych przeprowadzone w latach 2000–2001 przez M. Gambrycha⁶, można się pokusić o pewne uogólnienia, dotyczące odmiennego gromadzenia i zbiórki odpadów komunalnych przez mieszkańców tak miasta, jak i terenów wiejskich analizowanego obszaru.

⁵ Dz. U. nr 132, poz. 622 z późniejszymi zmianami.

⁶ M. Gambrych, *Zagospodarowanie odpadów w mieście i gminie Szadek*, praca magisterska wykonana pod kierunkiem dr Jacka Nalewajko w Zakładzie Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej UŁ, Łódź 2002.

Gromadzenie odpadów powinno mieć charakter krótkotrwały, ze względu na powstawanie tzw. odorów związanych z rozkładem części organicznych oraz rozwojem mikroorganizmów, owadów i żerowaniem gryzoni. W przypadku miasta standardowa umowa oferowana przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Szadku – choć nie była obligatoryjną – obejmowała wywóz odpadów co 14 dni, natomiast na obszarach wiejskich okres ten sięgał nawet kilku miesięcy (kontenery wymienne).

Na terenie miasta odpady gromadzi się w znormalizowanych zbiornikach niewymiennych o pojemnościach 110, 800 i 1100 dm³, opróżnianych do urządzenia wyspowego, umieszczonego na pojeździe do wywozu odpadów. Była to praktycznie jedyna realizowana metoda gromadzenia odpadów, przy czym typ używanych pojemników był uzależniony od charakteru zabudowy miejskiej. Na terenach o dominacji budynków jedno- lub kilkunasturodzinnych spotyka się najmniejsze z wymienionych (110 dm³). W sytuacji gdy właścicielami nieruchomości były osoby fizyczne, to mimo obowiązujących przepisów, umowy z firmą trudniącą się odbieraniem odpadów komunalnych zawierano dobrowolnie. Konsekwencją tego stało się podpisanie zaledwie 128 umów indywidualnych (stan na połowę 2001 r.), z których 68 dotyczyło mieszkańców osiedla Szadkowice-Ogrodzim (tu sytuacja wygląda dużo lepiej), a jedynie 60 – mieszkańców samego Szadku (niecałe 20% spośród 307 właścicieli indywidualnych budynków). W tym drugim przypadku widać zróżnicowanie przestrzenne analizowanego zjawiska. Największa część obiektów obsługiwanych przez Zakład Gospodarki Komunalnej w Szadku znajduje się w rynku oraz na północny wschód od niego, a także przy ul. Piotrkowskiej i Łaskiej, natomiast zdecydowanie najmniej umów o wywóz odpadów podpisali indywidualni właściciele nieruchomości, zamieszkali na obrzeżach miasta. Łącznie z wywozu odpadów z posesji prywatnych korzysta zaledwie ok. 12–13% mieszkańców tego typu obiektów, choć zamieszkuje tam aż 60% szadkowskich.

Drugą grupę producentów odpadów stanowią mieszkańcy bloków należących do Sieradzkiej Spółdzielni Mieszkaniowej (ok. 180 mieszkań) i do Administracji Domów Mieszkalnych (98 mieszkań). Wszystkie zamieszkałe tu osoby (ok. 900 – czyli

40% mieszkańców Szadku) wykorzystują pojemniki o kubaturze 800 dm³, obsługiwane obligatoryjnie przez ZGK, a opłaty za usługę są uiszczane przy rachunkach za czynsz⁷. Ilość produkowanych odpadów stałych jest znacząco różna, gdyż w przypadku osiedla SSM miesięcznie jest wywożonych ok. 70–80 m³, co daje wskaźnik = 1,5 m³/osoba/rok, podczas gdy w obiektach ADM ta wartość wynosi blisko 3–3,1 m³/osoba/rok. Przyczyną dwukrotnie większej „produkcji” odpadów w tym drugim przypadku należy upatrywać w działalności kilkunastu lokali usługowych i użyteczności publicznej tam usytuowanych. Właśnie odpady wytwarzane w wyniku działalności podmiotów gospodarczych stanowią niemalą część całej masy śmieci powstających na terenie Szadku.

Według danych z połowy 2001 r., w wyniku zawartych 36 umów Zakład Gospodarki Komunalnej odbierał ok. 1000 m³ rocznie tzw. odpadów komunalnopodobnych. Największy udział w ich tworzeniu miał Urząd Miasta i Gminy Szadek, a ponadto znaczną ich ilość stanowiły nagromadzone w pojemnikach ulicznych tzw. zmiotki z oczyszczanych ulic i placów miasta. Łącznie było to ponad 30% odpadów komunalnych, powstałych na terenie miasta.

Dwa lata później, a więc latem 2003 r. (informacje od W. Głapińskiego – kierownika ZGK w Szadku) liczba podpisanych umów zdecydowanie wzrosła i łącznie wynosi 237 (na terenie miasta – 87, w Szadkowicach-Ogrodzium – 107, w zakładach produkcyjnych i usługowych – 36, na terenach wiejskich gminy – 7), a ponadto podpisano 10 umów sezonowych.

Rekapitulując można stwierdzić, że ok. 30–40% mieszkańców miasta nie było objętych systemem zorganizowanego wywozu odpadów. Z obliczeń wykonanych przez Gambrycha wynika, że przeciętny obywatel Szadku produkuje rocznie blisko 1,6 m³ odpadów, co daje ich łącznie – w przypadku miasta i Szadkowic – Ogrodzimia – prawie 3,3 tys. m³ (wraz z odpadami komunalnopodobnymi)⁸.

Zupełnie inaczej wygląda sytuacja na wiejskich obszarach gminy. Począwszy od roku 1996, rozpoczęto tu zorganizowaną zbiórkę odpadów do kontenerów wymiennych (pojemność 7 m³),

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

polegającą na zastąpieniu zapelnionego pojemnika – nowym, pustym. W połowie 2000 r. władze gminne zamierzały objąć tym systemem wszystkie 27 sołectw, ale powiodło się to przez krótki okres w 23 jednostkach. Wyjątkami były wsie: Reduchów, Kobyła Miejska, Piaski i Antonin, należące bądź do najmniejszych lub położonych na peryferiach gminy, do których dojazd był uciążliwy m.in. ze względu na brak dróg o utwardzonej nawierzchni. W pozostałych sołectwach kontenery ustawiono w ich centralnych miejscach (np. przy sklepach, szkołach, skrzyżowaniach dróg), a wymiana zapelnionego pojemnika następowała po telefonicznym zgłoszeniu przez soltysa. Ten typ zbiórki odpadów nie zdał jednak egzaminu, przede wszystkim dlatego, że sprawdza się on w miejscach wytwarzania dużych ilości jednorodnych odpadów, jak np. kompleksy handlowe lub centra turystyczne. W połowie 2001 r. zaniechano tego sposobu zbiórki, czego dodatkowym powodem stało się zakończenie finansowania wywozu przez władze samorządowe i nieudana próba przeniesienia ciężaru opłat na sołectwa. Wyjątkiem jest sołectwo Prusinowice, gdzie po 2001 r. był użytkowany kontener ustawiony przy bloku mieszkalnym, a koszty obsługi pokrywali mieszkańcy wsi.

Konkurencyjnymi, w stosunku do systemu kontenerowego, są sposoby gromadzenia odpadów komunalnych w specjalnie przygotowanych workach lub w małych pojemnikach „indywidualnych” o pojemności 110 dm³. Pierwszy z nich zaczął być realizowany od czerwca 2001 roku w trzech sołectwach gminy: Kobyli Miejskiej, Kromolinie i Woli Łobudzkiej. Zaletą tej metody jest indywidualne ustalanie przez użytkownika terminu odbioru odpadów, natomiast wadami: dość wysoki koszt zakupu worka i odbioru go przez służby ZGK, wynoszący w roku 2001 – 5,50 zł oraz – podobnie jak w poprzednich metodach – brak segregacji odpadów. Drugi ze sposobów zaproponowała mieszkańcom Kotlin i Sikucina firma „Alba” ze Zduńskiej Woli. Odpady wywożono raz w miesiącu, ale ceny usługi były wyższe niż w przypadku szadkowskiego ZGK. Ta sama firma obsługiwała duże kontenery w Prusinowicach i Szadku (przy szkole podstawowej).

Występujący przez wiele lat brak jednolitego i spójnego systemu gospodarki odpadami spowodował wystąpienie dwu

bardzo niekorzystnych procesów: powstawanie tzw. „dzikich wysypisk”, na których gromadzono w sposób zupełnie przypadkowy i niewłaściwy wszelkie odpady oraz pozbywanie się śmieci przez ich „producentów” w sposób niezgodny z obowiązującymi procedurami (m.in. zakopywanie, gromadzenie na terenie prywatnych posesji lub spalanie w nieprzystosowanych do tego urządzeniach, czyli piecach kuchennych czy w ogniskach na wolnym powietrzu).

Powstawanie dzikich wysypisk wiąże się nie tylko ze źle funkcjonującym systemem gospodarki odpadami, ale pozostaje w ścisłej zależności ze świadomością ekologiczną mieszkańców i ich sytuacją materialną. Na przełomie 2000 i 2001 r. na terenie gminy Szadek istniało co najmniej 14 obiektów określanych jako nielegalne wysypiska odpadów. Większość z nich była niewielkimi nagromadzeniami odpadów, składających się głównie z opakowań plastikowych, popiołów, żużla i szkła. Tylko dwa z nich – w Boczkach Nowych i Lichawie – były obiektami większymi i funkcjonującymi dość regularnie. Problemu tego jednak nie wolno bagatelizować, ponieważ – jak dowodzą tego liczne przykłady, choćby tylko z województwa łódzkiego – nawet niewielkie składowisko może w krótkim czasie „rozrosnąć się” do znacznych rozmiarów i dlatego należy z uznaniem odnotować akcję likwidacji „dzikich wysypisk”, zorganizowaną w powiecie zduńskowolskim w lecie 2001 r. Fundusze na realizację tej akcji pochodziły zarówno z gmin, jak i starostwa. W gminie Szadek zlikwidowano lub znacznie ograniczono zasięg przestrzenny siedmiu nielegalnych składowisk, z których wywieziono prawie 900 m³ odpadów. Tego typu akcje są nie do przecenienia, ale nie wolno zapominać, że musi im towarzyszyć dobrze realizowana gospodarka odpadami, prowadzona zgodnie z nowymi przepisami i nie będąca zestawem przypadkowych, okazjonalnych działań, ale sensownym i planowym systemem postępowania, prowadzącym do – ostatecznego – rozwiązania problemu odpadów.

Działania władz miasta i gminy Szadek w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi

Ostatni raport Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) z lipca 2003 r., którego streszczenie opublikowała „Gazeta Prawna”, ocenia dość krytycznie postępy Polski w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Najgorzej wypadają sprawy związane z odzyskiem zawartych w nich surowców, co nadal nie przekracza 5%. Znacząca większość odpadów komunalnych trafia, bez jakiegokolwiek selekcji na składowiska, które nie spełniające nawet minimalnych norm technicznych i sanitarnych. Istotnym problemem jest również, według autorów raportu, funkcjonowanie ponad 1600 nielegalnych, dzikich wysypisk śmieci. Sytuacja ta musi wywołać bardzo szybkie działania władz polskich różnego szczebla – od krajowych, przez wojewódzkie, powiatowe, na gminnych kończąc.

Wieloletnie zaniedbania w tej dziedzinie szczególnie uwidoczniły się przy próbach korelacji młodych, polskich norm prawnych, w zakresie środowiska z tworzonymi od ponad trzydziestu lat aktami prawa zachodnioeuropejskiego. Bardzo wyraźnie dało się to zauważyć zwłaszcza przy porównywaniu pierwszych polskich przepisów dotyczących odpadów z dyrektywami, decyzjami oraz rozporządzeniami funkcjonującymi w krajach Unii Europejskiej. Jednak w ostatnich dwóch–trzech latach weszło w życie kilka ustaw związanych z problemem odpadów. Jednym z głównych zadań wprowadzanych przepisów – oprócz uporządkowania i ujednoczenia pojęć i procedur – była maksymalnie pełna transpozycja i zgodność z prawem unijnym, uwzględniająca stanowiska i uzgodnienia negocjacyjne. Do tej grupy aktów prawnych (ustaw) należą przede wszystkim:

- ustawa z 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska, obowiązująca od 1 października 2001 r.⁹;
- ustawa z 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, która weszła w życie 1 października 2001 r.¹⁰;
- ustawa z 11 maja 2001 r. o opakowaniach i odpadach opakowaniowych, obowiązująca od 1 stycznia 2002 r.¹¹;

⁹ Dz. U. nr 62, poz. 627 i nr 115, poz. 1229.

¹⁰ Dz. U. nr 62, poz. 628.

- ustawa z 11 maja 2001 r. o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i opłacie depozytowej (tzw. ustawa o opłacie produktowej), wchodząca w życie 1 stycznia 2002 r.¹²;
- ustawa z 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne, obowiązujące od 1 stycznia 2002 r.¹³

Oprócz ustaw powstały w tym czasie liczne, i co najważniejsze generalnie spójne z duchem dyrektyw europejskich, akty niższego rzędu o randze rozporządzeń i obwieszczeń. Równocześnie obowiązywały inne, nieco starsze dokumenty prawne, w tym m.in. ustawa z 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach¹⁴ w zakresie odpadów komunalnych czy ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym¹⁵.

Niewątpliwie największe znaczenie w praktycznym funkcjonowaniu dzisiaj i w najbliższych latach posiadają dwie pierwsze z wymienionych ustaw o ochronie środowiska i o odpadach. W świetle tych aktów również samorządy szczebla powiatowego i gminnego mają do wykonania określone zadania.

Władze miasta i gminy Szadek podjęły próbę zmierzenia się z tym niezwykle trudnym problemem, czego dowodem jest wspomniana już poprzednio akcja likwidacji części „dzikich” wysypisk oraz opracowanie *Regulaminu utrzymania czystości, porządku i gospodarki odpadami komunalnymi na terenie gminy i miasta Szadek*. Wspomniany regulamin, będący prawem lokalnym w zakresie utrzymania czystości i porządku, stanowi podstawę prawną postępowania z odpadami komunalnymi przez osoby prywatne i przedsiębiorstwa, a to z kolei daje możliwość stworzenia i wdrożenia planu gospodarki odpadami na szczeblu gminnym. Regulamin szadkowski odnosi się do wszystkich najważniejszych problemów, z którymi zetknie się zarówno producent odpadów, jak

¹¹ Dz. U. Nr 63, poz. 638.

¹² Dz. U. Nr 63, poz. 639 i z 2002 r. nr 113, poz. 984.

¹³ Dz. U. Nr 115, poz. 1229 i nr 154, poz. 1803.

¹⁴ Dz. U. Nr 132, poz. 622 - z późniejszymi zmianami.

¹⁵ Dz. U. z 2001 r. nr 142, poz. 1591; 2002 r. nr 23, poz. 220, nr 62, poz. 558 i nr 113, poz. 984.

i podmioty trudniące się ich odbiorem. Ważnym, choć często niedocenianym przez posługujących się takimi aktami, jest paragraf 1, w którym autorzy definiują używane dalej w tekście pojęcia i terminy. W całym dokumencie - choć jeszcze niedoskonałym - daje się zauważyć kilka cech typowych dla postępowania z odpadami w krajach Unii Europejskiej. Za najważniejsze z nich należy uznać wyraźnie zarysowaną i eksponowaną zasadę: „za odpady odpowiada i płaci ich wytwórca” oraz nieco za mało wyrazistą, ale już pojawiającą się, sprawę segregacji odpadów u źródła ich powstawania. Do selektywnej zbiórki odpadów są zobowiązane zarówno osoby fizyczne i prawne, a także jednostki nie posiadające osobowości prawnej (§ 4). Tym rodzajem postępowania mają być objęte cztery główne typy odpadów:

- szkło – wszystkie opakowania szklane nie podlegające zwrotowi;
- papier i karton oraz opakowania z tych materiałów;
- metale – puszki metalowe, kapsle, folie aluminiowe
- tworzywa sztuczne – folie, kubki, pojemniki, opakowania z mleka i napojów, opakowania z płynów do prania i mycia.

Odbiorem, zagospodarowaniem i utylizacją odpadów mogą się zajmować podmioty posiadające zezwolenie na świadczenie tego typu usług, udzielone w drodze decyzji przez burmistrza gminy i miasta Szadek. Na uwagę zasługuje także pkt 4 tego paragrafu, dotyczący odpadów niebezpiecznych, które należy wywieźć poza teren gminy w miejsca do tego przeznaczone. Obecnie na obszarze miasta i gminy Szadek działa siedem podmiotów gospodarczych, trudniących się odbieraniem odpadów komunalnych i przemysłowych od mieszkańców i firm. Jak dotąd, wiodącą rolę odgrywa wspomniany już Zakład Gospodarki Komunalnej w Szadku, a z pozostałych na uwagę zasługują m.in.: Przedsiębiorstwo Techniki Sanitarnej „Alba” z Tych – filia Zduńska Wola, firma Rethmann-Recycling Sp. z o.o. – oddział Łódź, Wysypisko Miejskie dla Zduńskiej Woli – Leszek Felsztyński Mostki czy firma Tavim – Metale Recycling Sp. z o.o. ze Zduńskiej Woli.

W przygotowanym w maju 2003 r. przez zastępcę burmistrza gminy i miasta Szadek, obwieszczeniu prosi się mieszkańców o zawieranie stosownych umów z podanymi firmami oraz

nabywanie lub wydzierżawianie pojemników na odpady. Jednocześnie poinformowano o przygotowaniach do selektywnej zbiórki odpadów, która będzie realizowana w Szadku, Sikucinie, Krokocicach i Prusinowicach. Latem roku 2003 Zakład Gospodarki Komunalnej, przy bardzo znaczącym udziale firmy L. Felsztyńskiego ze Zduńskiej Woli, zorganizował pierwsze tzw. „wysepki ekologiczne”, czyli miejsca, w których zostały ustawione kolorowe pojemniki na wysegregowane wstępnie odpady. Na razie istnieją trzy takie miejsca w Szadku i cztery we wsiach, głównie przy obiektach szkolnych, co jest jednym z elementów szeroko rozumianego podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców gminy.

W roku szkolnym 2003/2004 w szkołach istniejących na terenie gminy zostanie rozpoczęta realizacja programu edukacji ekologicznej, w ramach którego wiele miejsc mają zająć zagadnienia dotyczące problematyki recydingu, konieczności segregacji odpadów oraz konsekwencji przyrodniczych i społecznych degradacji środowiska.

Podjęmowane przez władze samorządowe działania wydają się wskazywać na zrozumienie przez nie wagi problemu odpowiedniego postępowania z odpadami. Należy mieć nadzieję, że również mieszkańcy gminy wykażą się wysokim poczuciem odpowiedzialności za stan środowiska, które w zależności od traktowania go może „odwzajemnić się” jego użytkownikom. Właściwe współdziałanie obu grup osób powinno doprowadzić w ciągu najbliższych lat do zdecydowanej poprawy stanu środowiska przyrodniczego, a jednocześnie stać się przykładem godnym naśladowania przez inne samorządy lokalne w kraju.

Literatura

Gambrych M., *Zagospodarowanie odpadów w mieście i gminie Szadek*. Praca magisterska, UŁ, Łódź, 2002.

Ochrona środowiska 2000, GUS, Warszawa 2001.

Piotrowska H., *Stan i prognoza stałych odpadów komunalnych – rozważania metodyczne*, „Człowiek i Środowisko” 1999, t. 23, nr 2-3.

Regulamin utrzymania czystości, porządku i gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy i Miasta Szadek, Urząd Gminy i Miasta Szadek, Szadek 2003.

Rzeczycki B., *Towarowe znamiona odpadów komunalnych stałych*, "Eko-problemy Utylizacji Odpadów Przemysłowych i Komunalnych" 1996, nr 1.

Skalmowski K., *Właściwości technologiczne odpadów miejskich w Polsce. Kierunki zmian i prognoza*, Warszawa 1992.

"Eko-problemy Utylizacji Odpadów Przemysłowych i Komunalnych" 1992, nr 1.

Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, Dz. U. 1996, nr 132, poz. 622 (z późniejszymi zmianami).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach, Dz. U. 2001, nr 62, poz. 62.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, Dz. U. 2001, Nr 62, poz. 627 i nr 115, poz. 1229.